

TELEVİZYON VE HALK EĞİTİMİ

Dr. Leylâ KÜÇÜKAHMET

Kitle iletişim araçlarından televizyon, hem göze hem de kulağa seslenmesi nedeniyle basın ve radyodan daha etkilidir.

İster gelişmiş bir ülkenin, isterse az gelişmiş bir ülkenin olsun ortak sorunlarından en önemlisi "insanlarını daha iyi yaşama seviyesine ulaştırmaktır." Televizyon bu sorunu çözülemek için halka dönük bir kitle haberleşme, eğitim ve eğlence aracı olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ülkeler televizyona yatırım yapmaya başlamışlardır. Şunu belirtmek gerekir, az gelişmiş bir ülkede televizyona yatırım yapmanın sakıncaları olup olmadığı ayrıntılı araştırmaları gerektiren bir husustur.

Gelişmekte olan ülkelerde televizyon ile eğitimin (Amaçlarına uygun yayın yapıldığı takdirde) toplum kalkınması yolunda kullanılması önemlidir. Nitekim geri kalmış bir çok ülkede televizyonun yaşama koşullarını değiştirdiği, görgü ve bilgi ufuklarını genişlettiği görülmüştür. (1) Örneğin, geri ülkeler arasında yer alan Nijerya 1964 den bu yana televizyon ile yaygın ve örgün eğitim alanında önemli ilerlemeler kazanmıştır (2)

Geniş halk kitlelerine çabuk ulaşabilen, göze ve kulağa hitap ederek izleyenler üzerinde olumlu yaratan televizyonun özellikle az gelişmiş ülkelerde temel amacı eğitimin genelleştirilmesi, kültür seviyesinin yükseltilmesi ve okul eğitiminin geliştirilmesidir (3).

(1) 2.5 yıllık kalkınma planı Radyo ve TV. Özel İhtisas Komisyonu Raporu Sayfa 223.

(2) E. ERDEN Nijerya T.V. si ve eğitim programları uygulaması Ankara T.V. si Bülteni Sayı : 4 Sayfa : 5

(3) 2.5 yıllık Kalkınma Planı Radyo ve T.V. Özel İhtisas Komisyonu Raporu Nisan 1968, Sayfa: 228.

Televizyon, eğitimde fırsat eşitliğini azınlığın faydalandığı bir imkân olmaktan çıkarıp topluma mal eder.

Bir eğitim aracı olarak kabul edilen televizyonun özellikle az gelişmiş ülkelerde okur-yazar oranının düşük olduğu yörelere götürülmesinde önemli faydalar vardır. Şu hususu belirtmek gerekirken gelişmiş, bir takım sorunlarını çözümlemiş ülkelerde televizyon eğitime yardımcıdır. Doğrudan doğruya eğitimde değilde, toplumun eğitim konuları üzerindeki ihtiyacını karşılar, örneğin; sanat eserlerini tanıtır, sorunlarını eleştirir v.s. Pekaz ülkede Türkiye'de yerine getirmesini istediğimiz görevi yerine getirir, okuma-yazma oranını artırılmasında kullanılır. Örneğin; gelişmiş bir memleket olan İtalya'nın çeşitli nedenlerden dolayı henüz gelişmemiş güney kısımlarında okuma-yazma bilmeyenler için televizyon kullanılmaktadır. (4)

Geniş bir alana duyuracağı anlatım gücünden dolayı en etkili halk eğitimi aracı olarak kabul edilen televizyonun bu niteliğinden Milletlerin Milli ülkü, Kültür ve düşüncelerini diğer devletlere tanıtmaya ve yaymada faydalandıkları, ülkeler arası dış politika sorunlarından en iyi sonuçları bu yoldan temin ettikleri görülmektedir (5).

Televizyonun toplumla olan ilişkisinin nedenlerine biraz daha değinelim;

Burada akıldan çıkması gerekli önemli bir husus, **Televizyon** ile toplumun birbirinden etkilenmesidir.

2 nci husus; Televizyonun anlatım aracı olmasıdır. Bu özelliğinin biri göze yönelen görüntü ile, diğeri kulağa yönelen sesi ile saçlar. Televizyonun seyircilerine ne anlatacağı, ne vereceği düşünülmelidir. Hitap ettiği kitle aynı eğitim düzeyinde değildir. İyi eğitilmişler yanında hiç eğitilmemişler, yarı cahiller ve cahiller vardır. Görüntü sesin veremediği bir çok şeyi anlatma ve iletme gücüne sahiptir. Bu sebepten okuma-yazma bilmeyen kişilerde kendilerine görüntü yoluyla verileni anlayacaklardır. (6) Ayrıca kişiler varlıklarında saklı olan psikolojik bir yönelişle gördüğüne inanmak, inandığı şey için fedakârlık yapmak ve çalışmak eğilimi gösterirler. Ülkeler bu özelliği televizyon aracılığı ile yararlı bir nitelik haline getirmeyi başarmalıdır ve başarmışlardır (7).

(4) M.T.A. ÖNGÖREN Türkiye T.V.si Ankara T.V.si bülteni Sayfa : 1 Sayı: 5

(5) 2,5 yıllık kalkınma planı Radyo ve T.V. özel ihtisas komisyon raporu sayfa 234

(6) M. AKSOY Görüşler Ankara T.V.si bülteni Sayı: 8 Sayfa: 3

(7) 2,5 yıllık kalkınma planı radyo ve T.V. özel ihtisas komisyon raporu Sayfa: 234

3 üncü husus; Televizyonun doğru ve tarafsız yaymasıdır. Televizyon seyicilerine doğru ve kısıtlamadan haber vermeli, çeşitli görüşleri yansıtmalıdır (*).

4 üncü husus; Televizyonun topluma dönük yayın yapmasıdır. Televizyonun toplumu kendisine yansıtması, örneğin; sorunlarını ele alması çok önemlidir. Televizyon iyi haber veriyor veya yayınlarını ustalıklı sunuyor olabilir. Fakat kendi toplumunun değerlerini yansıtmıyorsa topluma dönük yayın yapıyor diyebilecek miyiz? Tabii ki hayır. O taktirde yayınlar toplumdan kopuk olacağı için televizyon ile toplum arasındaki iletim ve etkileşim gücü ortadan kalkacaktır. Bu gücü yitiren televizyonun da yaşama umudu kalmayacaktır. Kısacası televizyon toplumun aynası olmalıdır. ve onun değerlerini, müziğini, dansını, espirisini, tüm yaşantısını v.s. yansıtan yayınlar yapmalıdır (**). Dünyanın bir çok bölgesinde toplanıp basılmamış yığınla şarkı hikâye v.s. vardır. Bu materyallerin televizyon yoluyla dinleyicilere ulaştırılması ulusal kültürün sürdürülmesinde önemli rol oynar.

Bu saydığımız hususlar televizyon ile toplum arasındaki sıkı ilişkilerin nedenlerinden bazılarıdır.

Televizyonun ister gelişmiş, isterse az gelişmiş olsun çeşitli ülkelerin insanlarına ne gibi yararlar sağladığı bu ülkelerdeki çalışmalar ile ortaya çıkarılmıştır. Siyasal ve sosyal ilimler üzerinde çalışmalar yapan uzmanlar eğitim olanaklarını yaygınlaştıran, okuma ve kültürel çalışmalara yeni prensipler getiren "televizyonu" içe dönük" kitlelerden, yeni hayat görüşüne sahip "dışa dönük" yani kendi yaşantıları dışındaki olaylar da düşünen ve onlara katkıda bulunan yeni bir halk tipinin doğmasına ana neden ve araç olarak kabul ederler (**).

Yapılan incelemelere göre plancılar televizyonu özellikle "yetişkinlerin eğitimi" amacıyla kullanmayı düşünmekte ve örneğin; okuma-yazma bilmeyen yetişkinlerin dil öğreniminde, bunlara ve basın organlarının ulaşamadığı yerlere haber iletiminde, (Sağlık, tarım metodları ve yurttaşlık bilgisi konularında) temel eğitim vermede, kültür örneklerini tanıtmada, komşu ülkeler, Dünya problemleri ve çeşitli bölgelerin gelişme uğraşları hakkında bilgi vermede kullanılmaktadırlar (**).

Bütün bu anlattığımız hususlar televizyonun kitle haberleşme araçlarının en etkilisi olduğunu gösterir niteliktedir. Zaten bu husu-

(8) M.AKSOY Görüşler Ankara T.V.si Bülteni Sayı: 8 Sayfa: 3

(9) M.AKSOY Görüşler Ankara T.V.si Bülteni Sayı: 8 Sayfa: 4

(10) E.ERDEN Ankara TV.si ve düşünceler Ankara TV.si Bülteni Sayı: 13 Sayfa: 1

(11) Az gelişmiş ülkelerde eğitici TV. S. 25.

su bugün bütün dünya kabul etmektedir. Ayrıca televizyon yayınlarının üç önemli özelliği (haber verme, eğitime ve eğlendirme) bu yayınlara ne kadar büyük istek olacağını göstermektedir. Sadece eğitim ihtiyacı bile televizyon yayınlarına olan isteği son safhaya getirmeğe yeterlidir.

Genel olarak televizyon hakkında bilgi verdikten sonra biraz da Türkiye'deki televizyondan bahsedelim;

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin kalkınma felsefesi "halk topluluklarını daha yüksek bir yaşama seviyesine ve sosyal güvenliğe ulaştırmak" şeklinde özetlenebilir (12).

Bir ülkenin kalkınmasında en zorunlu en çabuk geliştirilmesi gereken sektör olarak eğitimin kabul edilmesi ise bu konuda yapılan çalışmaların bütün olanaklardan yararlanılmasını gerekli kılar. (13) Yararlanılacak imkanlardan akla ilk geleni kitle haberleşme araçları ve özellikle televizyon olmaktadır. Televizyonun halkın bilgi seviyesini yükselterek, çağdaş uygarlık düzeyine çıkma imkânını vermesi, keri kalmış diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de sürekli öğretim kaynağı olma yoluna girmesine sebep olmaktadır (14).

Bütün az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de televizyon yayınlarına geç başlanmasının sebebi bunun bir lüks olarak düşünülmesinden ileri gelmiştir. Örneğin, birinci 5 yıllık kalkınma planının stratejisi ve kamusal hedefleri tayin edilirken televizyon başlı başına bir tartışma konusu olmuş plancılarla, basın ve kamu oyu arasında ciddi görüş ayrılıkları doğmuştur. O zamanlar plancıların lüks dedikleri televizyonun sonradan ikinci beş yıllık plan döneminde Türkiye için bir ihtiyaç olduğu gerekleriyle belirtilmiştir. (15).

Gerçekten az gelişmiş bir ülkede geniş yatırım alanları dururken televizyona yönelmenin sakıncalı olup olmadığı konusu çok ayrıntılı incelemeleri gerektiren bir husustur (16).

Kanımıza göre eğitimde fırsat eşitliği ilkesine hizmet edecek televizyonun bu konudaki en önemli sorunu, endüstrisinin gelişmesidir. Çünkü televizyon alıcılarının halkın büyük bir kısmının alabileceği fiata satılmaması televizyonun belirli bir zümreye hizmet

(12) 2.5 yıllık kalkınma planı radyo ve TV. özel ihtisas raporu Sayfa: 220

(13) Aynı eser Sayfa: 221

(14) Aynı eser Sayfa: 223

(15) E.ERDEN Ankara TV.si deneme yayınları ve bir organizasyon **Ankara TV.si bülteni** Sayı: 14 Sayfa: 1

(16) E.ERDEN Ankara TV.si ve düşünceler **Ankara TV.si bülteni** Sayı: 13 Sayfa: 1

etmesine sebep olmaktadır. Televizyonun yayılmasında, kime nasıl sesleneceğini bilmesinde en önemli neden halkın satınalma gücü ile ilgilidir (17).

İkinci beş yıllık planda yaygın eğitimin ilkelerini gerçekleştirmedi büyük ölçüde televizyonun aracı olacağı kabul edilmektedir. "Toplumun yaşama düzeyini geliştirmek ve yaratıcı gücünü artırmakta kültür faaliyetleri son derece önemlidir." denmekte, bunun uygulanması için getirdiği çözümde televizyon etkili bir eğitim aracı olarak yer almaktadır (18).

Atatürk zamanında başlayan eğitim seferberliğinin amacı dışa dönük bir halk tipi yaratmak olarak belirtilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu amaca ulaşmanın en iyi yolu aynı anda sayıca çok büyük bir kitleye hitab edebilen araçlardan faydalanmaktır.

Türkiye Televizyonu 31. Ocak. 1968 Çarşamba günü bu aracı deneyen geri kalmış ülkeler gibi eğitim amacıyla Ankara'da deneme yayınlarına başlamıştır. TRT'nin televizyon yayınlarında güdeceği amaç, genel hatları ile anayasanın 121. maddesi uyarınca yürürlükte bulunan 359 sayılı kanun ve bu kanuna dayanan TRT. kuruluş ve görev yönetmeliğince "Atatürk devrimlerini ve bu devrimlerin doğal sonucu olarak beliren anayasanın temel ilkelerini benimsetici yayın yapmak, Türk Ulusunun özgürlük içinde çağdaş uygarlık düzeyine erişme çabasına yardımcı olmak" şeklinde açıklanmıştır. Başlıca görevlerini haber, eğitim ve eğlence olarak sıraladığımız TRT. kurumunun, bunlardan özellikle eğitime öncelik tanınması ve eğitici, öğretici kültür ve eğitime yardımcı yayınlarını haber ve eğlence programlarına da taşıma zorunluğu vardır (19).

Televizyonun kuruluş amacının özü eğitime yardımcı olmaktır, ama sadece eğitime yönelme bir televizyon da pek etkin olamamaktadır. Bunun yanında eğitime ve kültüre yardımcı, eğlendirici yayınlara da gerektiği yeri vermek, güncel olaylardan bahsetmek gereklidir (20).

Bu nedenle televizyon program dairesi başkanlığına bağlı prodüksiyon, araştırma ve metin yazarları, kültür, eğitim, aktualite, T.V. oyunları film, eğlence yayınları, çocuk programları v.s. bölümleri kurulmuştur. Çalışmalar program dairesi başkanlığının denetimi altında bu bölümlerce yürütülmekte ve televizyon programları-

(17) M.T. ÖNGÖREN Ankara T.V.si Ankara T.V.si bülteni Sayı: 9 Sayfa: 2-4

(18) E. ERDEN 2.5 yıllık kalkınma planı ve T.V. Ankara T.V.si bülteni Sayı: 2 Sayfa: 2

(18) 2.5 yıllık kalkınma planı Radyo ve T.V. özel ihtisas komisyon raporu Sayfa: 225-226

(20) O. GÜNGÖR. TV den Neler Bekleniyor, Ankara TV.si Bülteni Sayı: 2 Sayfa: 5

nin en yararlı bir biçimde topluma iletişimi için bölümler arası koordinasyon sağlanmaktadır (21).

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde televizyondan beklenen en önemli özellik, olanaklar ölçüsünde geniş bir kitleye özellikle eğitim konusunda yararlı olmasıdır.

31. Ocak. 1968-31. Ocak. 1978 tarihleri arasında 10 yılını dolduran televizyonun ülkemizin eğitsel sorunlarına, kültürel yaşamına, sosyal düzenine ve halkın eğlencesine geniş ölçüde katkıda bulunmasını beklemenin bir haksızlık olabileceği söylenebilir. Ancak 10 yıllık deneyimin sonucunda varılan noktaları fazlaca başarılı saymak da mümkün değildir. Televizyonun kendisinden beklenileni yerine getirebilmesi için öncelikle teknik ve program yönünden ortaya çıkan sorunların çözümlenmesi gerekmektedir. Bunlara ilave olarak Televizyon yayınları konusunda yapılacak araştırmaların değerlendirilerek yayınların tutumu ve yönü saptanmalıdır.

10 yıllık geride bırakan Türkiye Televizyonu'nun sürekli deneyimlerden gerekli dersleri çıkartacağı ve bundan sonraki yayınlarında daha başarılı olacağı ümidini taşımak isteriz.

(21) E.ERDEN, Ankara T.V.si ve Deneme Yayınları. Ankara T.V.si Bülteni Sayfa: 6